

С.М.Кіржаєв
ЦНБ ім. В.І.Вернадського
м. Київ

З ІСТОРІЇ РУКОПИСНИХ ЗБРАНЬ УСТАНОВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

У історії формування архівних та рукописних зібрань відділу рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України чимале місце посідають і установи ВУАН. У процесі становлення Єдиного державного архівного фонду разом із відділом рукописів ВБУ при ВУАН, якому надано було право придбання та накопичення рукописних матеріалів, установи ВУАН і, насамперед, кафедри та комісії історико-філологічного та соціально-економічного відділів Академії наук відігравали значну роль у справі виявлення та збереження документальної спадщини і широкого використання джерел з науковою та культурно-просвітницькою метою. Поряд з матеріалами державних архівів у академічних установах зосереджувалися рукописні пам'ятки, архівні документи, колекції та особисті фонди діячів науки і культури. Зібрання рукописних фондів, оригіналів та копій історичних документів, комплекси епістолярних матеріалів, що склалися у 1920-х роках на академічних кафедрах та комісіях, забезпечували високий рівень наукових досліджень установ ВУАН.

На межі 1920–30-х рр., після хвилі репресій, рукописні і до-ментальні зібрання ліквідованих та реорганізованих установ ВУАН надійшли до різних архівосховищ. Слід відзначити, що більшість матеріалів влилася у фонди відділу рукописів Всенародної бібліотеки України при ВУАН. Пропонований матеріал коротко описує історію рукописних фондів, що складають значну частину зібрань відділу рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського. Наприкінці в примітках подано відомості про місця зберігання згаданих в статті рукописних матеріалів.

Рукописні зібрання академічних установ беруть початок практично з перших кроків діяльності Української Академії наук, яка навіть у найтрагічніші роки вважала своїм основним завданням врятування документальної спадщини народу України заради майбутнього науки та культури. Завдяки цілеспрямованому пошукові зібрань, яким загрожувала загибель, придбанню та отриманню у дар цінних рукописів, УАН забезпечувала також спадкоємність розвитку науки в Україні та державний захист всенародного надбання. Першоосновою зібрань, що тоді формувалися, стали приватні рукописні зібрання, колекції та особисті архіви. Вже у 1919 році Постійна комісія УАН по укладанню біографічного словника діячів України отримала у своє розпорядження матеріали від комісії, яка проводила аналогічну роботу під керівництвом визначного українського історика В.Б.Антоновича у 1890-х роках. Від К.М.Мельник-Антонович, удови В.Б.Антоновича, до комісії по укладанню історико-географічного словника надійшла дуже цінна картотека вченого, у якій, окрім матеріалів про українські губернії, були представлені матеріали про Бессарабію, Гродненську губернію, Кубанську область¹. Загалом серед переданого до бібліотеки історико-філологічного відділу УАН книжного зібрання В.Б.Антоновича налічувалося близько 200 рукописів [1].

За спеціальним дорученням I відділу УАН певна кількість співробітників Академії була залучена до докладного розбору архівів видатних діячів науки та культури. Так, Є.К.Трегубов розпочав наукову розробку матеріалів архіву філолога та історика, громадського діяча, редактора «Киевской старины» В.П.Науменка (1852—1919); А.Л.Бем — описування листів письменника та історика П.О.Куліша (1819—1897) із зібрання Ганни Барвінок (О.М.Куліш) [2], що зберігалися у І.М.Каманіна, завідуючого Київським архівом давніх актів (КАДА), редактора видання творів письменника.

На початку 1922 р. із будинку Київського університету, де знаходився КАДА, архів П.Куліша був перевезений до приміщення ВУАН (бульвар Шевченка, 14) і переданий у відання Комісії по вивченню історії громадських течій. Упорядкування та опис архіву здійснювали під керівництвом голови комісії акад. С.О.Єфремова співробітники ВУАН О.К.Дорсшкевич та П.І.Рулін [3]. Цього ж року голова Комісії біографічного словника письменник та діяч на публі просвіти П.Я.Стебницький займався упорядкуванням архіву провідного українського антрополога, етнографа та археолога Ф.К.Воська (1847—1918) [4].

Одне з найцінніших зібрань рукописних матеріалів сформувалося в 1920-і роки у Комісії по вивченню історії громадських течій. Зокрема у

1922 році до складу цього зібрання почали надходити матеріали з особистого архіву та колекції історичних документів академіка О.І.Левицького². Того ж року дочка В.Б.Антоновича Ірина Володимирівна передала архівні документи та колекційні матеріали свого батька³. Через співробітників комісії надійшли рукописи письменника М.В.Шугурова (1843–1901)⁴ — разом із власним архівом їх передав П.Я.Стебницький (1862–1923); П.П.Філіпович передав матеріали історика церкви П.Г.Лебединцева (1819—1896)⁵. У 1921 році, після злиття Українського наукового товариства з Академією наук, зібрання комісії поповнилося рукописами з архіву українського письменника та етнографа К.М.Сементовського (1823—1902)⁶, які раніше зберігалися у бібліотеці УНТ [5].

Етнографічні збірки, присвячені звичаєвому праву, анкети з питань юридичних звичаїв населення, копії правових актів, що складають частину вагомого зібрання історика права, вченого-криміналіста професора О.Ф.Кістяківського (1833—1885)⁷ надійшли до комісії у січні 1924 року від І.В.Антонович (у 1928 році ці матеріали були передані до Етнографічної комісії ВУАН). Основну ж частину архіву та зібрань О.Кістяківського УАН придбала для ВБУ разом з бібліотекою у вдови вченого ще у 1919 році [6].

У 1925 році співробітники комісії розпочали упорядкування та опис значного архіву — зібрання генеалогічних матеріалів українських дворянських родів, оригіналів та копій історичних документів, матеріалів особистого архіву історика, автора «Малороссийского родословника» В.Л.Модзалевського (1882—1920)⁸ [7]. Роком пізніше у комісії приступили до обробки архівів П.Я.Стебницького⁹ та письменника І.М.Стеценка (1873—1918)¹⁰ [8], що надійшли раніше.

У 1930 році Комісія громадських течій злилася з Комісією революційних рухів. На той час у рукописному зібранні об'єднаної комісії, окрім уже названих зібрань, були зосереджені матеріали архівів київського губернатора Д.Г.Бібікова (1792—1870)¹¹, істориків О.М.Лазаревського (1834—1902) та Д.І.Дорошенка (1882—1951)¹², академіка ВУАН, літературознавця С.О.Єфремова (1876—1939)¹³, мовознавця, провідного співробітника ВУАН А.В.Ніковського (1885—після 1940 р.)¹⁴, українських письменників Д.Л.Мордовцева (1830—1905)¹⁵ та В.К.Винниченка (1880—1951), художника Г.І.Нарбутта (1886—1920)¹⁶, редакцій газети «Рада»¹⁷, журналів «Основа»¹⁸, «Наше минуле»¹⁹, «Україна»²⁰, альманаху «Гроно»²¹. В описі рукописного зібрання колишньої комісії революційних рухів, що зберігався у 1934 році до ВБУ з Історико-археографічного інституту без зазначення точних обсягів,

вказані також і архіви українських письменників П.Філіповича, М.Хвильового, П.Тичини²², М.Рильського²³, Т.Осьмачки, В.Ярошенка, Б.Якубовського; документи В.Поліщука²⁴, М.Зерова²⁵, частина архіву О.О.Русова (1847–1915)²⁶, а також документи Л.І.Глібова (1827–1893)²⁷ та етнографа С.Д.Носа (1829–1901) [9].

У середині 1920-х рр. Комісія історичної писемності придбала від НТШ у Львові архів М.П.Драгоманова та збірку «Исторических песен малороссийского народа». Частину матеріалів надіслав до комісії акад. В.Гнатюк, залишки привіз до Києва співробітник історичної секції Ф.Я.Савченко [10].

Комплекс цінних рукописних матеріалів склався в Археографічній комісії ВУАН [11]. До нього увійшли документи родових архівів Забіл, Сулим-Войцеховичів²⁸, Капністів²⁹, Проскур-Монтрезорів³⁰; архів Тимчасової комісії по розбору давніх актів у Києві; документи про проведення конкурсу на спорудження пам'ятника Т.Шевченку у Києві³¹; цехові книги Кам'янець-Подільських цехів; численні копії історичних джерел з історії України з архівів Москви і Ленінграда та інші матеріали. Рукописи із Сулимської бібліотеки були надіслані до Археографічної комісії з марксистсько-ленінської кафедри ВУАН, куди потрапили випадково. Архів Капністів привіз з м.Кременчука у 1925 році співробітник ВУАН М.М.Ткаченко [12]. У зв'язку з остаточними організаційним оформленням комісії і злиттям її у 1921 році з Київською комісією по розбору давніх актів, зібрання останньої перерозподілили таким чином, що основна частина колекції залишилась у Київському архіві давніх актів. Частина діловодства, статей та рукописів, що не входила до колекції, надійшла до Археографічної комісії, а також опинилася серед матеріалів ученого діловода комісії акад. О.І.Левицького. Комплекс документів XVIII-XIX ст.³² з архіву історика та етнографа Я.П.Новицького (1847–1925), який надійшов до ВУАН після смерті вченого, був переданий до Археографічної комісії [13]. У 1927 році ВУАН за 600 крб. придбала для Археографічної комісії у лєнінградця Д.Я.Дашкова цінні історичні документи другої половини XVII ст. з архіву охочекомонного полковника Іллі Новицького [14]. Серед матеріалів, що придбані у Д.Дашкова і надійшли до інших зібрань установ ВУАН, були також і окремі автографи Т.Шевченка, Є.Гребінки, М.Костомарова, документи монастирів київської єпархії. Цікаво, що серед матеріалів Археографічної комісії, що надійшли до ВБУ у 1934 році, були і оригінали частини Рум'янцевського Генерального опису Малоросії 1766 р., ряду територій Київського полку [15]. Напевно, документи знаходилися в комісії у тимчасовому користуванні.

Завдяки фольклорно-етнографічним експедиційним записам поповнювалися рукописними матеріалами і Етнографічна комісія ВУАН. Значна колекція рукописів відомого етнографа С.Д.Несса, що складалася із 71 зошита та 17 пакунків, надійшла до комісії у 1923 р. через її співробітника О.Киселя, який, у свою чергу, отримав матеріали від родичів ученого [16]. У 1922–1926 рр. архівне зібрання комісії поповнилося рукописами етнографів та фольклористів О.М.Бодянського (1808–1877), П.А.Лукашевича (1806–1887), фольклорно-етнографічними матеріалами письменника Б.Д.Грінченка (1863–1910), архівом Я.П.Новицького³³. Академік А.Ю.Кримський передав до комісії у 1926 році частину архіву етнографа М.М.Білозерського (1833–1896)³⁴, отриману свого часу від ученого [17].

Співробітники Кабінету музичної етнографії ВУАН у 1927 році проводили упорядкування матеріалів архіву М.В.Лисенка (1842–1912) та рукописів з архіву А.М.Грабенка (Коношенка) [18], що надійшли раніше.

За відомостями об'єднаної Комісії історичної писемності та культурно-історичної комісії у 1929 році в її архіві зберігалися рукописи письменників І.К.Тобілевича та філолога П.Г.Житецького (1836–1911), зібрання поета і фольклориста І.І.Манжури (1851–1893)³⁵, частина архіву публіциста та історика М.П.Драгоманова (1841–1895)³⁶, матеріали літературознавця В.П.Горленка (1853–1907), етнографа і мистецтвознавця О.Ю.Сластіона (1855–1933), збірки історичних пісень, матеріали порайонного опису українських сіл, рукописи з астрології [19].

Після смерті історика і літературознавця, завідуючого відділом рукописів ВБУ Г.П.Житецького (1866–1829), за його заповітом, сімейний архів П.Г. та Г.П.Житецьких³⁷, зібрання етнографічних матеріалів, історичних документів XVI–XIX ст. та матеріалів до словника української мови надійшли до бібліотеки історичних установ ВУАН. Серед зібрання Житецьких знаходилися частини архіву журналу «Киевская старина»³⁸, листування М.І.Костомарова³⁹, архів письменника і мовознавця М.А.Тулова (1814–1882)⁴⁰, історика і педагога Є.О.Ківчицького (1861–1921)⁴¹, матеріали сімейного архіву Якубовських⁴², окремі рукописи та листування М.П.Драгоманова, О.М.Лазаревського, професорів Ф.І.Тітова і М.В.Довнар-Запольського [20].

Рукописні зібрання формувалися і в інших академічних установах, у тому числі, у комісіях мовно-літературного циклу історико-філологічного відділу кафедр і комісіях соціально-економічного відділу та музеях, що були підпорядковані ВУАН.

У середині 1920-х рр. значна частина рукописів була зосереджена для зберігання у бібліотеці історико-філологічного відділу: серед них

папери О.Олесья, Г.Берло, М.В.Левинського, частина колекції документів В.Щавінського, окремі історичні документи [21]. Великою рукописною збіркою володіла Комісія словника живої української мови, серед якої зазначимо архів С.В.Русової, документи з архівів О.О.Русова, В.М.Білозерського, видавництва «Слово», збірки пісень, етнографічних матеріалів, оригінальні старі рукописи [22].

У кабінеті академіка С.О.Єфремова, який очолював Комісію по вивченню історії громадських течій, а також Комісію по виданню пам'яток нової української літератури, зберігалися частини рукописних зібрань обох комісій. Окрім матеріалів архіву П.Куліша, в кабінеті знаходилися автографи українського письменника І.С.Нечуя-Левицького⁴³, окремі рукописи М.І.Костомарова, листи етнографа і громадського діяча О.О.Русова, листи до М.П.Старицького, Л.М.Жебуньова⁴⁴, матеріали архівів історика церкви, академіка ВУАН М.І.Петрова (1840–1921)⁴⁵, історика Д.І.Дорошенка, етнографа, літературознавця В.М.Доманицького (1877–1910)⁴⁶, рукописи українського громадського діяча та мецената Є.Х.Чикаленка, останні були передані 1921 р. акад. С.О.Єфремову з Музею антропології та етнології. Цінною частиною зібрання була епістолярна колекція українського поета та етнографа О.В.Шишацького (1829–1859)⁴⁷, у якій представлені автографи листів О.Лазаревського, П.Куліша, О.Бодяньського та ін. У колекції В.Шемста, подарованій збирачем УНТ у 1914 році (до ВУАН надійшла після 1921 року), зберігалися автографи творів Г.Ф.Квітки Основ'яненка (комедія «Дворянські вибори», «Вояжери»), збірка ордерів домової канцелярії гетьмана К.Г.Разумовського (1758–1760) [23].

У Комісії нової літератури знаходилися особисті документи і приватне листування Київського генерал-губернатора Д.Г.Бібікова (1792–1870), які, як зазначив співробітник Комісії громадських течій С.Буда, були передані до останньої президентом ВУАН академіком В.І.Липським. На думку С.Буди, ці матеріали були отримані з музейних чи архівних установ Росії і передані з умовою повернення їх після використання [24].

Частина матеріалів колекції і особистого архіву академіка О.І.Левицького знаходилася серед документів, що зберігалися у соціально-економічному відділі ВУАН у академіка М.П.Василенка. Серед матеріалів Комісії по вивченню звичаєвого права, очолюваної академіком М.Василенком, знаходилися копії історичних документів та матеріали картогеки до історико-юридичного словника [25].

Невеликі і розрізнені комплекси рукописів зберігалися у Музеї

українських діячів науки і мистецтва, який діяв у Києві у 1925–1934 рр., та Музеї мистецтв ВУАН (до 1924 року — Музей мистецтв ім.Ханенків); цінна колекція рукописів належала київському філіалу Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства [26].

Значну частину документальних зібрань комісій та кафедр ВУАН склали копії, списки і виписки з оригіналів. Планомірна праця співробітників по збиранню матеріалів для наукових досліджень, для підготовки наукових публікацій, як правило, супроводжувалася чи завершувалася копіюванням (інколи — за власною ініціативою, частіше — за завданням кафедри) джерел. Співробітники деяких кафедр, наприклад, Археографічної комісії (Д.Кравцов, В.Юркевич, А.Єршов та ін.) перебували у 1926–1929 р. у тривалих відрядженнях (так званих «археографічних експедиціях») для виявлення, збору і копіювання документальних матеріалів з історії України XVII ст. в архівосховищах міст Москви та Ленінграда. Подібну роботу у архівах та музеях Чернігова, Умані, Одеси, Катеринослава провадили для історико-географічної комісії М.Тищенко та М.Ткаченко. Під час цієї роботи готувалися також огляди архівних фондів [27]. Серед матеріалів, що зберігалися на кафедрі історії України на початку 1930 року, знаходилася велика кількість копій документальних джерел з історії України періоду 1650–1676 рр. з архівів приказів російської держави (понад 2,5 тис. аркушів копій документів московського «Древлехранилища» — сьогодні ЦДАДА), біля 200 аркушів копій з архівів Західної України, 100 аркушів копій документів з Інституту Осолинських у Львові [28].

Формування рукописних зібрань у комісіях і на кафедрах ВУАН не забезпечувалося одночасно створенням необхідних умов для зберігання документів: незадовільним був стан обліку документів, що зберігалися, повільно і недостатньо ефективно (з архівної точки зору) проводилось наукове опрацювання фондів. Пріоритетним залишалось наукове використання інформації, що містилася у документах.

Відсутність необхідних площ та матеріального оснащення для збереження рукописів створювала прецеденти розміщення рукописних матеріалів безпосередньо у кабінетах академіків, приміщеннях інших кафедр та комісій. Так, неопрацьований документальний архів П.Я.Стебницького, що належав Комісії громадських теплиць, зберігався на кафедрі нової української літератури, у кабінеті її керівника академіка С.О.Єфремова [29].

У 1920-і роки практикувався обмін рукописами між комісіями. У 1928 році рукописи із зібрань О.Ф.Кістяківського були передані з комісії суспільних течій до Етнографічної комісії [30].

У історії формування рукописних зібрань установ ВУАН переложним

став 1929 рік. Почалось цькування української інтелігенції була сфабрикована «справа СВУ»; слідом за арештом влітку 1929 року академіка С.О.Єфремова та інших співробітників ВУАН і установ культури був фактично ліквідований I-й історико-філологічний відділ шляхом приєднання його до соціально-економічного відділу ВУАН. Розпочала роботу державна комісія по перевірці рукописних фондів ВУАН — ВБУ — Українського наукового інституту книгознавства (УНІК), яка розглядала питання перерозподілу фондів між сховищами (у тому числі, системи Центрального архівного управління УРСР), визначала рівень «лояльності» документів, перспективу їх зберігання у спецсховищі. Президія соціально-економічного відділу збрала відомості про рукописи та архіви, що зберігалися у підпорядкованих їй установах історичного і мовного циклів [31].

Враховуючи результати роботи державної комісії, а також пропозиції паритетної комісії Центрархіву УРСР по перерозподілу комплексів Єдиного державного архівного фонду, у соціально-економічному відділі працювала бригада з метою виявлення, розподілу і передачі рукописів до інших сховищ, зокрема, державних архівів, музеїв, відділу рукописів Республіканської бібліотеки України при ВУАН [32]. Однак процес передачі проходив повільно і зайняв практично весь період «корінного зламу» старої структури ВУАН, «чистки» її наукового складу.

Вже 4 травня 1930 року на засіданні II-го (соціально-економічного) відділу ВУАН постало питання про передачу відділові рукописів ВБУ чималої кількості матеріалів літературного характеру і, насамперед, архівних зібрань В.Білозерського⁴⁸, В.Антоновича, В.Іконнікова⁴⁹, Б.Грінченка, П.К.ліша та ін. Однак у зв'язку із заявою деяких академіків про те, що штат відділу рукописів «надзвичайно нечислений» і «страшенно перевантажений» [33], питання не обговорювалося. Вибір ВБУ визначався також і тим, що у відділі рукописів бібліотеки зберігалися на цей час матеріали і частини архівів В.Науменка, П.Житецького, Є.Ківлицького, О.Русова, С.Шелухіна, родин Галаганів, Лопухіних-Демидових, документи колеї її П.Галагана, газети «Рада», журналу «Киевская старина» та ін.

У зв'язку з реорганізацією комісії історико-філологічного відділу частина матеріалів, що зберігалися у очолюваних академіком С.О.Єфремовим установах, надійшла до бібліотеки цього відділу. У грудні 1930 року в бібліотеці знаходилися документи роду Берлів, два автографи Т.Шевченка, поземельні папери Галаганів⁵⁰, ненадруковані твори Надії Кибальчич⁵¹, давні рукописи із зібрань історика мистецтв та колекціонера В.О.Шавинського⁵², які надійшли до ВУАН, можливо, з Ермітажу у

1926 році разом із зібранням картин за заповітом українського колекціонера. Серед рукописів бібліотеки значилися також неопрацьовані архіви М.Білозерського⁵³ та українського поета О.І.Олеся(1878–1944)⁵⁴ [34].

Етнографічна комісія ВУАН однією з перших у кінці грудня 1930 року передала до відділу рукописів ВБУ папери Я.П.Новицького та матеріали по народних та астрологічних календарях [35]. Ще у 1932 році історична секція ВУАН, посилаючись на випадковість перебування у неї значної частини зібрань Г.П.Житецького, пропонувала передати її до ВБУ. У квітні цього ж року матеріали надійшли до відділу рукописів. Під час передачі частина документів була залишена у віданні кафедри історії України періоду торгового капіталізму.

Основна частина рукописних зібрань П.Куліша⁵⁵ та Б.Грінченка⁵⁶ надійшла до ВБУ наприкінці грудня 1933 року та у березні 1934 року з Комісії української літератури періоду промислового капіталізму. Опис зібрання Б.Грінченка був відсутній, і архіви приймалися, рахуючи теки і в'язки, з наступним опечатуванням матеріалів у шафах до спрацювання та описування.

Наприкінці 1920-х років у системі ВУАН діяло біля десяти комісій по вивченню історії, у 1930 році створюється історичний цикл у складі шести кафедр, на основі яких був організований Історико-археографічний інститут ВУАН, що проіснував протягом лютого — листопада 1934 року [36]. Рукописи, що надійшли у розпорядження інституту, пізніше за рішенням Президії ВУАН передавалися до відділу рукописів ВБУ. Відповідно до розпорядження неодмінного секретаря ВУАН від 19 червня 1934 року зібрання колишньої Археографічної комісії ВУАН, що зберігалося в інституті, в листопаді 1934 року разом з діловими документами комісій історичного циклу надійшло до ВБУ. Досить велику кількість матеріалів було прийнято у стислі строки. У зв'язку з розпорядженням директора Історико-археографічного інституту Ф.Козубовського терміново, у п'ятиденний строк, звільнити приміщення — понад 80 пакетів і в'язок документів були прийняті до відділу рукописів ВБУ у червні 1934 року без належних детальних описів, без перегляду складу і вмісту більшості в'язок. Подібна практика була продовжена і у листопаді 1934 року. При цьому частина матеріалів із опечатаних шаф і ящиків, де зберігалися документи після перевезення з приміщень установ історичної секції ВУАН (вул.Короленка, 35 та 54) до приміщення інституту (б.Т.Шевченка, 14), без перегляду переносилися та опечатувались у шафах відділу рукописів ВБУ. За період з 21 листопада по 9 грудня 1934 року до відділу рукописів було прийнято 75

погонних метрів (понад 600 в'язок) різноманітних рукописів, з т.ч. неопрацьованих і неописаних [37]. В описі документів комісії революційних рухів, переданих з Історико-археографічного інституту, вказані були також архіви М.Хвильового, М.Рильського, П.Філіповича та інших письменників, документи М.Зерова та В.Поліщука, автографи листів М.Лисенка до М.Зерова, документи редакції «Червоного шляху»⁵⁷, «Гарту»⁵⁸, архіви історика П.М.Ардашева⁵⁹, філолога К.П.Михальчука⁶⁰.

У січні 1933 року надійшли рукописи з Київського філіалу Інституту літературознавства: серед 122 заінвентаризованих рукописів знаходились автографи Т.Шевченка, П.Куліша, С.Васильченка (пізніше автографи Т.Шевченка були передані до Інституту Т.Шевченка). Серед незаінвентаризованих варто відзначити матеріали Товариства ім.Т.Шевченка для допомоги нужденним уроженцям Півдня Росії, що навчались у Петербурзі, за 1899–1914 рр., журналу «Життя і революція»⁶¹, документи К.Анищенка (1885–1929)⁶², Анішевського.

У зв'язку з роботою по організації відомчого архіву ВУАН частина матеріалів літературно-художнього змісту та особистих архівних фондів піячів культури надійшла до складу і була передана до ВБУ пізніше [38]. Наприклад, у квітні 1935 року з архіву ВУАН надійшли документи діловодства Колегії П.Палагана⁶³ за 1913–1920 рр., документи літературного об'єднання «Київ-Плуг»⁶⁴ за 1930–1931 рр., Товариства аграрників-марксистів (1931–1932), особисті документи колишнього президента ВУАН В.І.Липського (7 од.).

Як зазначалося, матеріали, що були частинами особистих архівних фондів і зібрань рукописів, були розосереджені і по рукописних зібраннях академічних установ. У повному обсязі вони не надійшли до відділу рукописів ВБУ, і деякі фонди стали фундаментом для створення відділів рукописів нових академічних інститутів. Незначні перерозподіли матеріалів рукописних зібрань установ ВУАН відбувалися і після їхньої передачі до відділу рукописів ВБУ. У рукописних зібраннях академічних інститутів сьогодні зберігаються частини архівів Ф.Вовка (Інститут археології), Я.Новицького, С.Носа, М.Лисенка, П.Литвінової М.Білозерської, колекцій Б.Грінченка та О.Кістяківського (ІМФЕ ім.Рильського), рукописи Т.Шевченка, матеріали О.Бодяньського, М.Драгоманова, В.Доманицького, П.Куліша, І.Манжури (Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка).

Під час передачі рукописних матеріалів з установ ВУАН до відділу рукописів ВБУ з бібліотеки І-го, природничо-технічного відділу, Академії наук надійшли архіви математиків Г.Вороного (1868–1908)⁶⁵ та

М.Остроградського(1801–1862)⁶⁶, а також безпосередньо пов'язані з фондами академічних установ матеріали Київського інституту народного господарства та особливо цінна колекція Київського державного історичного музею. Цікаво, що колекція статистичних та статистично-економічних джерел з історії Київської, Волинської та Подільської губерній (переважно матеріали першої половини ХІХ ст.), що зберігалися на одній з кафедр соціально-економічного циклу, була передана до відділу рукописів наприкінці 1955 року з Інституту економіки АН України.

Науково-технічне опрацювання та опис матеріалів, прийнятих з академічних установ, доведення до широкого наукового загалу інформації про їх склад і зміст через об'єктивні причини продовжувалися у відділі рукописів ЦНБ АН України протягом майже п'ятидесяти років.

[1]. Звідомлення про діяльність Української Академії наук у Києві до 1 січня 1920 р. — К., 1920. — С.ХVII.

[2]. Звідомлення про діяльність Української Академії наук у Києві до 1 січня 1920 р. — К., 1920. — С.ХХVI–ХХVII.

[3]. Відділ рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України. — Ф. X (архів ВУАН — АН УРСР), од.зб. 6783, 30772.

[4]. Там само. — Ф.Х, од. зб. 6786, арк.1зв. Архів Ф.К.Вовка входив до складу Музею антропології та етнології ім. Ф.Вовка при ВУАН. — Там само. — Ф. I, од. зб. 26658.

[5]. Там само. — Ф.Х, од. зб. 6786, арк.3; Ф.Х, од. зб.6952.

[6]. Там само. — Ф.Х, од. зб. 6794; История Центральной научной библиотеки АН УССР — К., 1979. — С.29.

[7]. Звідомлення Всеукраїнської Академії наук за 1925 р. — К., 1926. — С. 11. Відділ рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України. — Ф. XII; ф. I, од. зб. 11968–12222; ф. II, од. зб. 15591–19007, 24918–24947.

[8]. Записки історично-філологічного відділу ВУАН. — Кн. XV. — К., 1927. — С.282.

[9]. Відділ рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України. — Ф. X, од. зб. 6772, 6853.

[10]. Там само. — Ф. X, од. зб. 18624.

[11]. Там само. — Ф. X, од. зб. 8087; Кіржаєв С.М. Документи про діяльність Археографічної комісії ВУАН // Арх. України. — 1989. — №6. — С.11–12.

[12]. Україна. — 1925. — №6. — С.170–173.

[13]. Відділ рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України. — Ф. X, од. зб. 10884.

[14]. Там само. — Ф. X, од. зб. 9691 (матеріали зберігаються: ф. II, од. зб. 13960–14816). Див. також Заруба В.М. Висвітлення історії України кінця ХVІІ ст.

у документах «Архіву полковника Іллі Новицького» // Арх. України. — 1989. — №5. — С.50–55.

[15]. Пономаренко Л.А. Географические, топографические и другие официальные описания г.Киева второй половины XVIII — начала XIX вв. // Киев в фондах ЦНБ АН УССР : Сб. науч. тр. — К., 1984. — С.62–69.

[16]. Звідомлення ВУАН за 1923 р. — К., 1924. — С.62.

[17]. Записки історично-філологічного відділу ВУАН. — Кн. 7–8. — К., 1926. — С.601.

[18]. Звідомлення ВУАН за 1927 р. — К., 1928. — С.21.

[19]. Відділ рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України. — Ф. X, од. зб. 2772, 2779.

[20]. Там само. — Ф. X, од. зб. 2775, 2776.

[21]. Там само. — Ф. I, од. зб. 26664.

[22]. Там само. — Ф. I, од. зб. 26664, ф. X, од. зб. 9627.

[23]. Там само. — Ф. 317, од. зб. 74, 67, 1816; Діловодний архів відділу рукописів, оп. I, од. зб. 42, арк. 10–18.

[24]. Відділ рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України. — Ф. X, од. зб. 6772, арк. 1 зв.

[25]. Діловодний архів відділу рукописів, оп. I, од. зб. 29, арк. 15.

[26]. Відділ рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України. — Ф. X, од. зб. 6811, див. також: Каталог арабских рукописей / Сост. А.В.Савченко — К., 1988. — С. III–V.

[27]. Відділ рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України. — Ф. X, од. зб. 11887, 11888, 17324–17327; Україна. — 1927. — №1–2. — С.218–221; Там же. — 1928. — №6. — С.204–206.

[28]. Відділ рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України. — Ф. X, 2773, 3829 (зберігаються: ф. II, од. зб. 13467–14459, 14817–14897, 15401–15590, а також у ф. X).

[29]. Там само. — Ф. X, од. зб. 6769, 6772.

[30]. Там само. — Ф. X, од. зб. 6794.

[31]. Там само. — Ф. X, од. зб. 6769.

[32]. Там само. — Ф. X, од. зб. 1493; Діловодний архів відділу рукописів. 1. оп. I, од. зб. 41, арк. 11, 78, 136.

[33]. Діловодний архів відділу рукописів, оп. I, од. зб. 29, арк. 24.

[34]. Там само, оп. I, од. зб. 41, арк. 136.

[35]. Там само, оп. I, од. зб. 42, арк. 119.

[36]. Комаренко Н.В. Установи історичної науки в Українській РСР. — К., 1973. — С.84.

[37]. Діловодний архів відділу рукописів, оп. I, од. зб. 43, арк. 58.

[38]. Відділ рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України. — Ф. V, од. зб. 5594, 6769.

¹ Сьогодні зберігається у відділі рукописів ЦНБ ім. В.І Вернадського АН України, ф. I, од. зб. 8108–8255 (надалі у підрядкових примітках подаються лише номери фондів та од. зб.).

² Ф. 81; ф. I, од. зб. 11769–11966; ф. II, од. зб. 22092–22679.

³ Ф. 164; ф. I, од. зб. 7734–8256; ф. II, од. зб. 19008–22022, 30280–30574.

⁴ Ф. I, од. зб. 10740–10858.

⁵ Ф. 154; од. зб. 11176–11189.

⁶ Ф. I, од. зб. 10879–10965.

⁷ Ф. 61.

⁸ Ф. XII; ф. I, од. зб. 11963–12222; ф. II, од. зб. 15591–19007, 24918–24947.

⁹ Ф. 224.

¹⁰ Ф. 207.

¹¹ Ф. I, од. зб. 10256–10607; ф. II, од. зб. 23450–23644.

¹² Ф. 318.

¹³ Ф. 319.

¹⁴ Ф. 226.

¹⁵ Ф. 105.

¹⁶ Ф. I, од. зб. 11031.

¹⁷ Ф. 44.

¹⁸ Ф. I, од. зб. 11410–11416.

¹⁹ Ф. X, од. зб. 18963–19064.

²⁰ Ф. II, од. зб. 3441–3455, 3462–3521.

²¹ Ф. 248.

²² Ф. 79.

²³ Ф. 76.

²⁴ Ф. 188.

²⁵ Ф. XXXV.

²⁶ Ф. 159.

²⁷ Ф. I, од. зб. 7382–7390.

²⁸ Ф. I, од. зб. 11600–11768; ф. II, од. зб. 13404–13466, 15051–15400.

²⁹ Ф. 130.

³⁰ Ф. II, од. зб. 23094–23110, 23254–23406.

³¹ Ф. II, од. зб. 28651–28705; див. також *Попова Л.І.* Матеріали про учасників конкурсу на спорудження пам'ятника Т.Г. Шевченку у Києві (1910–1914) // *Фонди відділу рукописів ЦНБ АН УРСР : Зб. наук. пр. — К., 1982. — С. 69–96.*

³² Ф. II, од. зб. 23660–24917; ф. I, од. зб. 11560–11600.

³³ Ф. 202.

³⁴ Ф. I, од. зб. 8257–8422.

³⁵ Ф. XVI.

³⁶ Ф. X, од. зб. 34791–34905; ф. 172.

³⁷ Ф. 85, 86.

³⁸ Ф. 112.

³⁹ Ф. XXII.

⁴⁰ Ф. I, од. зб. 49634–49663.

-
- ⁴¹ Ф. 71.
⁴² Там само, ф. 71.
⁴³ Ф. I, од. зб. 27784–27840.
⁴⁴ Ф. 82.
⁴⁵ Ф. 225; ф. I, од. зб. 6573–6610.
⁴⁶ Ф. 95.
⁴⁷ Ф. 63.
⁴⁸ Ф. II, од. зб. 22896–22938.
⁴⁹ Ф. 46.
⁵⁰ Ф. II, од. зб. 24948–25797.
⁵¹ Ф. I, од. зб. 11246–11264, 11469.
⁵² Ф. 68.
⁵³ Ф. 204.
⁵⁴ Ф. XV.
⁵⁵ Ф. I, од. зб. 28304–31188, 49710–49870.
⁵⁶ Ф. 170; ф. I, од. зб. 7378–7451, 31189–34500.
⁵⁷ Ф. 255.
⁵⁸ Ф. 258.
⁵⁹ Ф. I, од. зб. 8970–10525.
⁶⁰ Ф. I, од. зб. 10862–10878.
⁶¹ Ф. 245.
⁶² Ф. 55.
⁶³ Ф. 120.
⁶⁴ Ф. 249.
⁶⁵ Ф. 280.
⁶⁶ Ф. 281.